

ВІДГУК
опонента доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету
БІДЮК НАТАЛІ МИХАЙЛІВНИ на дисертаційне дослідження
КОРОВІЙ ДАР'І МИКОЛАЇВНИ «Формування культурологічної
компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного
навчання», представлене на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 015 Професійна освіта

***1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки***

Актуальність проблеми дослідження Коровій Д. М. зумовлена сучасними викликами глобалізованого суспільства, підвищеними вимогами НУШ до компетентності учнів та професійної діяльності вчителів іноземної мови, потребами педагогічної науки і практики. У сучасному світі культурологічна компетентність педагога посідає значне місце, оскільки саме вчителі, незалежно від специфіки предмету, є носіями і джерелом культури, мають вплив на формування в учня світобачення та свідомого ставлення до цінностей і традицій. Специфіка професійної діяльності вчителя іноземної мови та літератури передбачає творче поєднання високого рівня володіння іноземною мовою з різними прагматичними інтенціями в іншомовній культурі. Головним завданням ЗВО є підготовка компетентного вчителя іноземної мови та літератури, який володіє фундаментальними теоретичними знаннями, практичними навичками з фаху, інтегрованими вміннями; готовий до творчої самореалізації в науково-педагогічній діяльності та кроскультурному освітньому просторі. Зміст професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов та літератури має забезпечувати інтеграцію фахових знань з методики викладання іноземної мови, практичного курсу англійської / німецької мови, історії мови, лінгвокраїнознавства, зарубіжної літератури та інших освітніх компонентів, що сприятиме ефективному формуванню їхньої культурологічної компетентності. У зв'язку з цим, не викликає сумніву актуальність і доцільність виконаного дослідження.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок із тематичним планом наукових досліджень кафедри педагогіки і професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 01119U102999), кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном». Тему дисертації затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 3 від 22.10.2020 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою НАПН України з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (витяг № 5 від 30.11.2021 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою обґрунтовано теоретичні і організаційно-педагогічні засади формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

В дисертаційній роботі Коровій Д.М. *вперше*: теоретично визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання (забезпечення психологічного комфорту та вмотивованості учасників освітнього процесу для отримання культурологічних знань у процесі формування культурологічної компетентності; заохочення майбутніх педагогів до самоосвіти та саморозвитку у процесі удосконалення культурологічних знань з національної культури та вивчення культурних особливостей інших народів; інтегрування культурологічних знань у професійну сферу майбутніх учителів іноземних мов у процесі використання традиційних та інноваційних технологій навчання в умовах змішаного навчання); виокремлено компоненти культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання (мотиваційний, емоційно-оцінний, особистісно-професійний, соціокультурний); розроблено критеріально-діагностичний апарат формування культурологічної компетентності (критерії, показники та рівні (теоретичний, практичний, креативний); спроектовано та реалізовано структурно-функціональну модель формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання; *удосконалено* методику реалізації організаційно-педагогічних умов та зміст змішаного навчання у процесі вивчення фахових дисциплін через призму культурологічних знань; забезпечення мотивування студентів до вивчення вітчизняної та світової культури; реалізації підходів до поглибленого вивчення культурологічних основ майбутніми учителями іноземних мов та здатності інтегрування цих знань у професійну діяльність; забезпечення умов для розвитку інкультурації в умовах змішаного навчання із комплексним використанням традиційних та інноваційних методів і технологій навчання; *уточнено* сутність понять «культурологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов», «змішане навчання», «інновація в освіті», «інноваційні технології», «організаційно-педагогічні умови»; *подальшого розвитку* набули заняття в умовах змішаного навчання із застосуванням інноваційних методів і технологій у процесі формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Новизна і вірогідність обґрунтованих положень і висновків дисертації забезпечено використанням комплексу методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел, нормативно-правової бази та науково-методичного забезпечення професійної

освіти, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації у роботу ЗВО України. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновкам та розробкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, високий рівень обґрунтованості й достовірності.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Коровій Д.М. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем професійної педагогіки тощо. Авторкою розроблено та впроваджено методичний інструментарій («Six Thinking Hats» та «Fishbone») для формування культурологічної компетентності майбутніх вчителів в умовах змішаного навчання і презентовано його в наукових міжнародних виданнях Web of Science. Результати дослідження **впроваджено** у роботу таких ЗВО: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06-46 від 27.12.2022 р.); НТУ «Харківський політехнічний інститут» (довідка № 66-06-301/59 від 22.12.2022); Мукачевський державний університет (довідка № 43 від 12.01.2023 р.); Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти (довідка № 13/02-13 від 11.01.2023 р.); ЧНУ імені Богдана Хмельницького (довідка № 225/04 від 27.12.2022 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні і практичні положення можуть слугувати науковою основою у процесі модернізації системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови і зарубіжної літератури, для розроблення концептуальних та нормативних документів із розвитку та удосконалення фахової іншомовної педагогічної освіти. Одержані практичні результати можуть бути використані українськими науковцями, студентами, аспірантами, вчителями іноземних мов для проведення досліджень, а також у процесі професійної підготовки під час вивчення фахових дисциплін.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (518 найменувань, з яких 87 – іноземною мовою), 17 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 338 сторінок, у тому числі 179 основного тексту. Дисертація містить 12 таблиць та 13 рисунків. Логіка викладу наукового пошуку цілком розкриває досягнення поставлених завдань.

У першому розділі **«Теоретичні проблеми формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов»** авторкою узагальнено результати аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з дослідженої проблеми; уточнено сутність базових понять; окреслено проблемні аспекти формування культурологічної компетентності, до яких віднесено: проблеми культурологічного підходу в освіті, гуманізації та гуманітаризації сучасної освіти, недостатність взаємозв'язку освіти та

культури, низький рівень культурологічної підготовки майбутніх педагогів, складність процесів соціалізації та інкультурації сучасної молоді; на цій основі схарактеризовано процес інтеграції культурологічної компетентності в професійну компетентність. Сформульовано авторське визначення поняття «культурологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов», яке трактується як наявність знань, що створюють сприятливі умови для швидкої інкультурації та соціалізації в полікультурному просторі, охоплюють національні та культурні надбання, уможлиблюють орієнтування особистості у міжкультурному соціумі та демонстрацію готовності майбутнього вчителя до діалогу культур в умовах міжкультурної глобалізації.

Заслуговує на увагу визначена авторкою структура культурологічної компетентності, яка містить такі компоненти: мотиваційний (самореалізація, адаптація, ініціативність, цілеспрямованість); емоційно-оцінний (самооцінка, емоційна стійкість, емпатія, рефлексія, емоційний інтелект); особистісно-професійний (професійна етика, креативне мислення, культура спілкування, інноваційність, безконфліктність, організованість, відповідальність, комунікативність, креативність); соціокультурний (національна ідентифікація, толерантність, полікультурність, міжкультурна комунікація, медіаграмотність, соціалізація, духовність, креативність, лідерство) компоненти. Виокремлені компоненти відображено у критеріях, за показниками яких виокремлено три рівні: креативний (високий), практичний (середній), теоретичний (низький).

У другому розділі «**Організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональна модель формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання**» авторкою обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, зокрема: забезпечення психологічного комфорту та вмотивованості учасників освітнього процесу для отримання культурологічних знань у процесі формування культурологічної компетентності; заохочення майбутніх педагогів до самоосвіти та саморозвитку у процесі вдосконалення культурологічних знань з національної культури та вивчення культурних особливостей інших народів; інтегрування культурологічних основ у професійні знання майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання унаслідок застосування традиційних та інноваційних технологій навчання, засобів змішаного навчання.

У процесі дослідження Коровій Д. М. доведено, що дієвими методами та технологіями у формуванні культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов є традиційні методи (лекції, семінари, практичні заняття, колоквиуми); інноваційні технології (рольові та психологічні ігри, вивчення конкретних ситуацій, заняття з елементами тренінгу, метод «Six Thinking Hats», метод «Fishbone») та засоби навчання (мультимедійні презентації, аудіо/відео контент; онлайн-бібліотеки; онлайн-опитування; віртуальні дошки; сервіси Google; Meet; Zoom). Дисертанткою обґрунтовано структурно-функціональну модель формування культурологічної

компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання, яка структурована такими блоками: теоретично-цільовий, дидактично-методологічний та результативний.

У **третьому розділі** авторкою здійснено експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання. Аналіз результатів засвідчив позитивну динаміку сформованості всіх визначених компонентів культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в експериментальних групах. Одержані результати дослідження підтверджено за допомогою критерію згоди Колмогорова-Смірнова із достовірністю результатів 95%.

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, зауважимо, що деякі і положення мають дискусійний характер:

1. Обґрунтовуючи теоретичні засади проблеми дослідження, авторка виокремлює низку підходів, які покладено в основу формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного (компетентнісний, культурологічний, системний, діяльнісний, голістичний). Водночас, вважаємо, що варто було б звернути увагу на використання інтегративного та особистісно орієнтованого підходів (одна з педагогічних умов передбачає інтегрування культурологічних і професійних знань; серед компонентів – особистісно-професійний).

2. Дискусійним вважаємо визначення авторкою ключового поняття «культурологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов», яке потрактовано крізь призму лише «наявності знань» (уміння здійснювати кроскультурну комунікацію (визначені авторкою критерії - культура спілкування, комунікативність) мають важливе значення для формування зазначеної якості у вчителів іноземної мови).

3. У структурно-функціональній моделі (рис. 2.2) доцільно було б виокремити змістовий блок, в якому презентувати дисципліни, які спрямовані на формування культурологічної компетентності, а в теоретично-цільовому блоці додати принципи навчання (загальнодидактичні та специфічні).

4. На нашу думку, назви окремих розділів і підрозділів потребують уточнення, зокрема це стосується розділу 3 «перевірки ефективності саме визначених організаційно-педагогічних умов формування культурологічної компетентності», а також п. 2.2. «організаційно-методологічні засади змішаного навчання» (можливо методичні засади, оскільки аналізуються форми, методи навчання).

5. Практичне значення дослідження бажано було б підсилити авторськими практичними доробками з урахуванням умов змішаного навчання (навчально-методичні рекомендації, електронні посібники тощо).

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основний зміст і результати дисертаційної роботи представлено у 14 публікаціях: із них 3 – одноосібних, 3 у співавторстві; 3 статті опубліковані у фахових виданнях України; 1 – у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science; 2 – у міжнародних виданнях; 8 – у збірках матеріалів науково-практичних конференцій.

10. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Коровій Д. М. на тему: **«Формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання»** є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації

Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
проректор з наукової роботи ХНУ

Олег СИНЮК